

Totale kostnader i forskningsprosjekter

Kunnskap om totale kostnader for alle aktiviteter er en nødvendig, om enn ikke tilstrekkelig, betingelse for å utvide det interne handlingsrommet og føre en informert samtale om faglige prioriteringer i fagmiljøene. En norsk totalkostmodell implementeres i universiteter og høyskoler fra 2014. Innføringen av leiested er en av de viktige elementene i modellen.

Fokuset på totale kostnader er del av en europeisk trend (EUA 2008; EUA 2013). I Norge har utviklingen vært begrunnet i tre forhold:

1. Regelverk
Regelverket for eksternt finansierte aktivitet fra 2002 slo fast at 40 % påslag for indirekte kostnader må erstattes av mer nøyaktige beregninger. Gjeldende regelverk fra 2007 krever regnskapsføring av *alle* relevante prosjektkostnader.
2. Økende konkurranse
Forskningsbevilgninger til institusjonene kommer i stadig stigende grad fra konkurransearenaer, og eksterne midler krever medfinansiering. Økende egenandeler setter press på andre, eksisterende aktiviteter (Handlingsromutvalget 2010).
3. Endret finansiering
Toneangivende finansører aksepterer totale kostnader som finansieringsgrunnlag (men uten at det nødvendigvis gis 100 % kostnadsdekning), jf. EUs 7. rammeprogram fra 2007 og Norges Forskningsråds utsagn fra 2011 i et felles policynotat med Universitets- og høyskolerådet (UHR) om bedre prosjektfinansiering.

På denne bakgrunn har først norske universiteter, siden også sammen med høyskolene, fra 2005 igangsatt et arbeid for å utvikle en norsk totalkostmodell. I 2011 skjøt arbeidet fart, og en nasjonal arbeidsgruppe, oppnevnt av UHR, leverte sin rapport i mai 2012. Her lanseres den såkalte TDI-modellen. Høsten 2012 har UHRs styrende organer vedtatt å anbefale TDI-modellen tatt i bruk som totalkostmodell for

norske universiteter og høyskoler. Det vil skje fra og med 2014.

Tid i vitenskapelig stilling er driver av både Direkte og Indirekte kostnader.

Kostnadsspesifikasjon

Totale kostnader kan deles i to – kostnader knyttet direkte til kjerneaktiviteter og kostnader knyttet til ulike former for støttefunksjoner.¹ Til den første kategorien hører lønn i vitenskapelige stillinger og noen driftskostnader knyttet til den personlige utøvelsen som vitenskapelig ansatt (såkalte brukernære driftsmidler, BND). Støttetjenester deles i to:

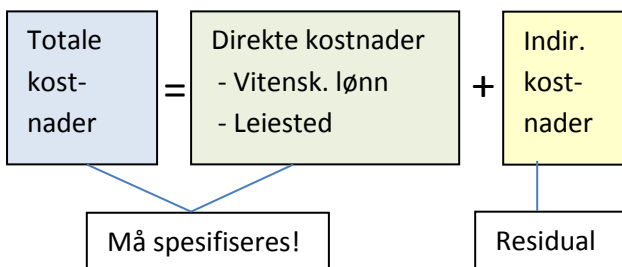
- a) Leiested
Noen av støttetjenestene er knyttet til investeringer og drift av eksperimentell infrastruktur, herunder støtte fra teknisk personell. Også arealer og annen infrastruktur for undervisning og kjerneaktiviteter for øvrig, skilles ut. Disse kostnadene synliggjøres særskilt og benevnes *leiested*. Eksternt finansierte prosjekter som har bruk for denne typen tjenester, må så kjøpe dem.
- b) Indirekte kostnader
Resterende støttetjenester er indirekte kostnader og består av flere elementer; det dreier seg både om sentrale fellestjenester som bibliotek og IT, samt lokal administrasjon og ledelse.

¹ Denne beskrivelsen er gjort overordnet og prinsipiell og dekker ikke alle detaljer.

Det prinsipielt nye i denne modellen for den store majoriteten av norske universiteter og høyskoler er introduksjonen av leiested. Det innebærer at kostnader som tradisjonelt har vært betraktet som indirekte, gjøres direkte.

Innføringen av leiested fører både til riktigere ressursallokering på prosjektnivå og større sikkerhet for inntekter, bl.a. til framtidige utstyrsinvesteringer.

Figur 1 Norsk totalkostmodell

Mot slutten av notatet gir vi i tabells form en oversikt over databehov og datafangst vedr. denne modellen.

Kostnadsspesifikasjon – leiested

Beskrivelsen nedenfor gjelder forskning.

Leiestedskostnader er de kostnader som gjør at fagmiljøene er ulike mht. kostnadsbilde, dvs. (i) arealkostnaden ved laboratorier og verksteder med (ii) det vitenskapelige utstyret som befinner seg der, (iii) driftsmateriell og (iv) teknisk støttepersonell. Disse kostnadene må identifiseres. Måten det kan skje på, har den nasjonale arbeidsgruppa fastlagt i rapporten fra arbeidet. Det handler mest om å strukturere deler av den regnskapsinformasjonen som allerede finnes. Følgende må gjøres:

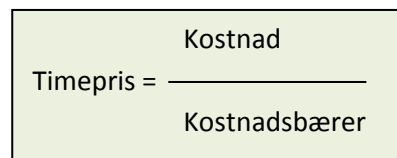
- i. Antall kvadratmetre til laboratorier og verksteder multipliseres med aktuell husleiesats.

- ii. Avskrivninger vedr. vitenskapelig utstyr identifiseres vha. særskilte artskonti i regnskapet.
- iii. Driftsmateriell identifiseres også vha. artskonti i regnskapet.
- iv. Lønnskostnad for teknisk støttepersonell må beregnes: Årsverk og tilhørende lønnskostnad rapporteres fra institutter og fakulteter/museer.

Eksternt finansierte forskningsprosjekter som har bruk for leiestedstjenester, forutsettes å betale for disse tjenestene slik at kostnadene dermed synliggjøres som direkte kostnader i prosjektrengskapene. Det krever at det utvikles betalingsmodeller knyttet til prosjektenes bruk av tjenestene.

Betalingsmodellene kan variere mellom institusjoner og fagmiljøer, avhengig av særlige kjennetegn ved fagmiljøene. Betalingen bygger uansett på en oversikt over utstyrsenheter og/eller arbeidsplasser, samt tilgjengelig tid.

Fig. 2 Leiestedsmodell

Den faktiske bruken av leiestedstjenester følges opp periodisk (f.eks. på månedlig basis). Omfanget i form av tjenesteinnhold og tidsbruk dokumenteres i et regnskapsbilag med nødvendige underskrifter.

Kostnadsspesifikasjon – indir. kostnader

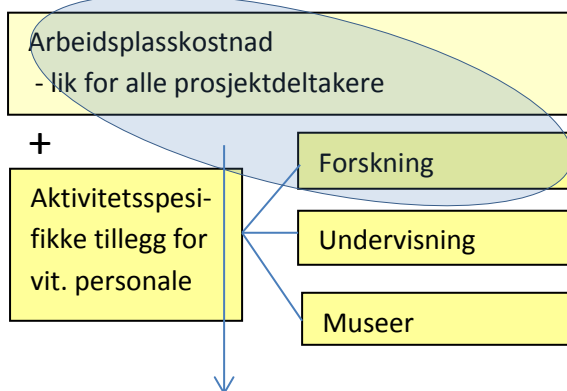
Indirekte kostnader er øvrige støttetjenester. De indirekte kostnadene er sentrale fellestjenester (bibliotek, IT, fellesadministrasjon) og lokal støtte (kontor og lokal ledelse/administrasjon). De beregnes per årsverk knyttet til stillinger direkte involvert i prosjektgjennomføringen.

Deler av de indirekte kostnadene er generelle arbeidsplasskostnader (kontorarealet, IT/telefoni, personal- og økonomiadm.) og regnes likt for alle vitenskapelig ansatte samt teknisk-administrative personer som deltar direkte i prosjektgjennomføringen.

Øvrige indirekte kostnader henføres først til kjerneaktivitetene forskning og utdanning basert på brukere – studentenes bruk gjelder alltid utdanning, mens ansattes bruk henføres til hhv. forskning, utdanning og musealt arbeid basert på andeler av arbeidstid som er forutsatt anvendt til respektive kjerneaktiviteter. Deretter vil den delen av disse indirekte kostnadene som gjelder forskning, bli fordelt likt på alle vitenskapelig ansatte ved institusjonen.

Satsene for indirekte kostnader beregnes dermed som en gjennomsnittssats på institusjonsnivå. Det gjøres sentralt ved hver enkelt institusjon. Fagmiljøene skal ikke selv beregne de indirekte kostnadene.

Figur 3 Indirekte kostnader

Dette er omfattet av leveransen i 2012 fra UHRs arbeidsgruppe

Dokumentasjon av tidsbruk

For midlertidig prosjektansatte er tidsbruken i prosjektene bestemt av ansettelseskontrakten.

For eksisterende, fast vitenskapelig personale angis tidsbruken på grunnlag av generelle eller individuelle avtaler om fordeling av arbeidstid

på kjerneoppgaver samt avtale om tidsbruk (andel av årsverk) på de konkrete, eksternt finansierte forskningsprosjekter vedkommende deltar i. Eksempelvis vil en professor ofte ha en 50/50-fordeling av arbeidstida til utdanning og forskning. Vi forutsetter at professoren utfører sine oppgaver iht. avtalen, og at behovet for ytterligere spesifisering bare er knyttet til en eventuell deltakelse i eksternt finansierte forskningsprosjekter. Dette kan angis som en andel av et årsverk.

Ett årsverk omfatter 1 628 arbeidstimer når helg, ferie, helligdager/fridager og gjennomsnittlig sykefravær er trukket fra. De 1 628 timene går med til administrasjon og annet uproduktivt arbeid (6 %, dvs. 98 timer), mens de resterende 1 530 timer fordeles mellom forskning og utdanning iht. lokale retningslinjer.

Når man på denne måten angir innsatsen som andel av et årsverk, følger det per definisjon hvor mange timer det dreier seg om. Ingen løpende timelisteskriving er nødvendig.

Avtalen om tidsbruk på det enkelte prosjekt danner grunnlag for omposteringer av lønn fra grunnbevilgningen til prosjektreknskapene. Nødvendige bilag, underskrevet av prosjektleder, utformes månedlig som grunnlag for omposteringen.

Databehov og datafangst

Det er en helt sentral oppgave for hver enkelt institusjon som tar TDI-modellen i bruk, å dokumentere datafangst på en gjennomiktig og reviderbar måte.

TDI-modellens databehov kan spesifiseres på følgende vis:²

² Oversikten handler primært om kostnader vedr. forskning. Heller ikke denne oversikten inneholder absolutt alle detaljer.

Tabell 1 Databehov

Kostnad	Kilde	Kommentar
A Totale kostnader	Regnskap	Alle kostnader minus salgsinntekter og refusjoner
B «Irrelevante kostnader»	Regnskap + Beregning	Gjelder studentvelferd, virksomhet som formelt ikke tilhører univ./høyskole samt folkebibliotekandel
C Vitenskapelig lønn	Regnskap eller beregning	Mange institusjoner må beregne dette ut fra gj.snittslønn i vit. årsverk (DBH)
D Forsknings- og undervisn.-tjenester	Regnskap	Spesifikke artskonti
E Brukernære driftsmidler	Anslag	Fastsettes på institusjonsnivå
F Leiested		
F.1 Arealkostnad for lab.	Lokale data	Kvm. til lab. multiplisert med husleiesats
F.2 Avskrivning vit.utstyr	Regnskap	Spesifikke artskonti
F.3 Lab.drift	Regnskap	Spesifikke artskonti
F.4 Teknisk støtte	Lokale data	Rapport fra laveste org.nivå
J Indirekte kostnader	$J = A - \text{SUM}(B-F)$	
J.1 Arbeidsplass	Kostnader til kontor, IT, personal og økonomi	Regnes likt for alle vit.ansatte samt prosjektansatte tekn./adm.
J.2 Aktivitetsspesifikt tillegg for forskning	Øvrige indirekte kostnader	Forskn.andel beregnes og er basert på brukerdata - divideres på samlede vitenskapelige årsverk til forskning

Avslutning

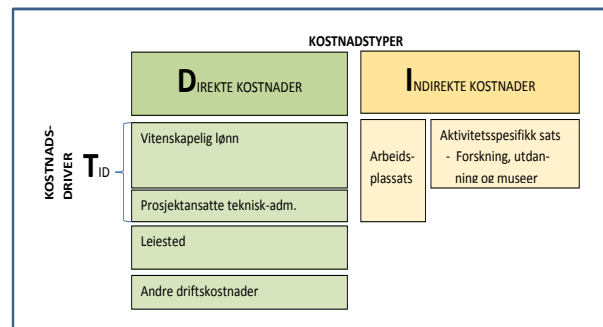
I arbeidet med å utvikle TDI-modellen har det vært maktpåliggende å kunne få ut informasjon om reell ressursbruk i prosjektene uten å pålegge institusjonene eller den enkelte ansatte mye merarbeid. Det krever en tilnærming der detaljingsnivået ikke går lenger enn det som er absolutt nødvendig. Godt nok er tilstrekkelig.

Den norske TDI-modellen krever ikke spesielt store tilpasninger, verken når det gjelder organisasjon eller IT-systemer.

Kostnadene for et gjennomsnittlig forskningsårsverk i Norge ligger iht. TDI-modellen på omkring 1 mill. kroner. Det inkluderer lønn og sosiale kostnader samt indirekte kostnader for en kontorarbeidsplass og for generelle støtte-tjenester som gjelder forskning. Eventuelle leiestedskostnader (eksperimentell infrastruktur) er direkte kostnader og kommer i tillegg.

En av fordelene med TDI-modellen er at satsen for indirekte kostnader er uavhengig av fag. Bare direkte kostnader, herunder leiested, varierer mellom fagene. TDI-modellen håndterer kostnadsberegninger på en gjennomsliktig måte og vil slik bidra til en bærekraftig finansiering.

Fig. 4 TDI-modellen

Referanser

- EUA (2008): *Financially sustainable universities. Towards full costing in European universities*. Brussels.
- EUA (2013): *Financially sustainable universities. Full costing: Progress and practice*. Brussels.
- Handlingsromutvalget (2010): *Handlingsrom for kvalitet*. Oslo.
- Norges forskningsråd og Universitets- og høyskolerådet (2011): *Totale kostnader som basis for ekstern finansiering i UH-sektoren*. Oslo.